

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Nr 3–2007

Romané phirimàta
Joakim Eskildsen på Kulturhuset

Redaktören har ordet

I år blev inte midsommarvädret så mycket bättre än förra året. Det skulle bli mulet och endast lokala renskurar. Jag hade sett fram emot att redaktionen skulle till Skansen Där skulle vi vara med och löva midsommarstången, binda kran-sar med sommarblomster. Rosario skulle plocka hem alla sju sorters blommor och lägga under huvudkudden. Sittande på filt med picknickkorg, ser vi de unga små, dansa små grodorna, små grodorna runt den lövade stängen.

Ringdansen hölls av flickor klädda i gula och blå nationaldräkter. Det var tydligen brist på flickor i år, ledningen hade tydligen tagit in en man i kvinnokläder, eller var det inte det? Han eller hon var i alla fall duktig i dansen. Det var trevligt fast regnet hängde i luften, sen for vi hem, det skulle komma gäster.

Vi chansade och dukade ute. Hela bordet var fullt av sommarlätt mat. Där fanns olika sillar, ansjovis, ägghalvor med räkor, gräddfil och gräslök, legym-sallad, mimosasallad och burkskinka, färsk potatis, öl och Aalborgs akvavite.

När vi satt som bäst kom en störtskur. Alla råd var dyra, fram med vaxdukarna för att täcka bordet. Under tiden började Bengt och Rosario, tillsammans med de andra pojkarna, resa partytälten som stod längst in i garaget. Det var därför jag inte rest dem tidigare. När skuren var över var tältet rest över bordet, men mycket var redan blött. Tur att vi hade vaxdukarna som täckte bordet, men vattensamlingarna på dukarna tryckte ner dukarna i sallader-na. Vi fick kasta både dukar och sallader.

I brådskan hade vi inte satt på korken på Aalborgaren. Det danska gyllenbruna, kumminsmakande och anisdoftande elixi-ret som värmer upp ett bröst och även kallas för livets vatten, hade till allas för-skräckelse runnit ut i gräset. Där satt vi blöta och hungriga och väntade på ett nytt kok potatis. Den förra potatisskålen hade jag vält i brådskan. Midsommarfesten blev inte helt misslyckat i alla fall. Till allas glädje kom Maja ut och sade "titta

Rosario Taikon Ali och Bengt O Björklund, framför sitter Fred och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon och fax:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91
+46 (0)73-543 07 16

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
och Bengt O Björklund.

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidning-en, samt tips om olika evenemang, föredrag och möten.

Vi tar emot texter på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

vad jag hittade i frysen". Maja hade lagt in en flaska av den danska festdrycken i frysen, ovetande om att även jag lagt in en flaska av samma sort i ett annat fack. Där stod den, frostig och kall på bordet. Potatisen var klar och alla skålade med en "lille en" i ena handen och en sillbit på en gaffel i den andra.

De kom inget mer regn den kvällen,

Innehåll:

Romer i kriminalvården	sid. 3
Zigenarsmak	sid. 3
Studentdags	sid. 4
Tjejerna i STIL	sid. 5
Två rapporter	sid. 6-7
Delegationen	sid. 8-9
IRIS skolan	sid. 10
Romané phirimàta	sid. 12-15
RKC avknoppar	sid. 16
Med nya mål	sid. 16
Konsert för ett tält	sid. 17
Böcker	sid. 18-19
Två romska konserter	sid. 20-21
Modersmålskonferens	sid. 22-23
Notiser	sid. 24
Bakro	sid. 24
Bilder berättar	sid. 25
Recept	sid. 26-27

Bilden på framsidan är tagen i Indien av den danske fotografen Joakim Eskildsen.

Våra bidragsgivare

Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd

Tryck: Allduplo

ISSN 1651-3258

men vi var alla blöta av den lokala regnskuren SVT hade varnat för. Sillen blev inte urlakad och det livsuppehållande brännvinet blev inte utspädd av regnet.

Jag kan fortfarande se platsen där Akvaviten rann ut. Den fläcken är gröna-re än gräset på resten av gräsmattan idag.

Ha en Glad och lagom torr sommar alla kära läsare!

Romer i kriminalvården

Att bli frihetsberövad är för en rom ett stort straff i sig självt. Man blir frångått sitt dagliga umgänge med familjen och släkten som ju har en mycket stor roll i vår romska identitet och kultur. Man tvingas även att följa och leva efter majoritetssamhällets normer och levnadsvillkor, trots att detta krockar med den romska kulturen och upplevs som kränkande och förnedrande för en romsk intagen. Dessutom upplever många romer samma diskriminering och förföljelse som pågår utanför institutioner och anstalter även inne från såväl kriminalvårdens personal som andra intagna. Förlöjliganden och rent rasistiska uttalanden och gärningar mot romer är vardagliga och vanligt förekommande. Man känner sig förnedrad och smutsigt behandlad som rom inne på anstalten. Man får kämpa för att göra sin röst och sina önskemål hörda, man får vistas tillsammans med människor som man själv anser vara "orena" och ständigt kämpa för att bevara sin romska heder och renhet. För icke-romer är detta obegripligt, de förstår det inte i många avseenden. De

har bara sin strafftid att klara av och tänka på, men vi romer har både straffet i sig att tänka på, frihetsberövandet, saknaden av familj och romsk gemenskap, kampen om vår rätt som romer att kräva vissa renlighetsåtgärder, för att kunna uthärda och genomföra fängelsevistelsen på bästa möjliga vis. Saker som kläder (vid besök, egna underkläder etc), tvätt, bäddkläder etc, hantering av mat, matkärl med mera. Samtidigt måste vi bibehålla kontakten med släkt och familj på utsidan så att alla familjeproblem blir lösta och klaras av (försörjningen vilar på mannen), dessutom ständigt höra nedsättande ord av andra intagna som "Zigenare, zigenarjävlar, tattare, tjuvfolk" och spydigheter från personalen riktade direkt mot oss. Vi är många romer från olika grupperingar som sitter intagna på Sveriges anstalter och institutioner, men vem eller vilka bevakar våra rättigheter här inne i denna slutna värld? Har det gjorts undersökningar om hur vi romer mår och behandlas här? Om våra romska rättigheter efterlevs eller kränks? Vem eller vilka hör våra röster när

vi ropar på hjälp?

I dagsläget är vi fem intagna romer på denna anstalt.

Oavsett vil-

ken romsk grupp vi tillhör, har vi varandra till stöd och hjälp för att utstå diskrimineringen och särbehandlingen.

Vi skulle vilja känna att vi hade ett mer markant och synligt stöd av alla de romska föreningar som finns i vårt land. Var är ni när vi som mest behöver er? Det finns många som behöver stöd och hjälp med juridiska frågor, som behöver en hjälpande hand i en krissituation i livet, stöd och hjälp efter fängelsevistelsen, men även under tiden som intagen och frihetsberövad. Idag har vi bara varandra här inne och våra familjer som kämpar för oss allt vad de kan på utsidan och vår Devel som hör våra romska böner om kvällen i dessa celler som vi fått...

Ralf Novak-Rosengren har avtjänat straff för olovlig körning. Han körde bil utan körkort.

Zigenarsmak

Text: Rosa Taikon

I radions program "Filosofiska rummet" har det diskuterats om vad som är god eller dålig smak. Och om det är dålig smak att bära för många guldsmycken på sig?

Konstkritikern Dennis Dahlqvist svarade: "... det förknippas med zigenarestetik och anses pråligt att som zigenarna och tattarna bära för mycket guld på sig".

Hur okunnig får man vara? Och samtidigt uttala sig offentligt om för hållanden man inte känner till?

Tidigare i samtalet har Dennis Dahlqvist skrutit över att han själv haft den goda smaken att köpa en lampa för 20 000 kronor! Romerna hade med all säkerhet köpt en lampa i stället för guld, bara det haft ett tak att hänga lampan i!

Dennis Dahlqvist är arrogant och ytterst okunnig när han hänvisar till

romernas guld som exempel på dålig smak. Att han dessutom grovt diskriminerar gruppen resandefolket genom att kalla dem tattare är nedsättande och ytterst kränkande.

Romerna har i alla tider varit mycket skickliga hantverkare. Yrkena var otaliga. De var förtennare, kopparslagare, silversmeder, mattvävare, körsnärer, keramiker, träsnidare, sångare, dansare och musiker.

Jag betalade själv som musiker redan vid nio års ålder stims katt.

Alla dessa yrken gav status och god ekonomi. Men eftersom staten ända sedan 1500-talet fört en hård diskriminering mot det romska folket, så hade de ingen som helst möjlighet att investera sina pengar i mark eller hus. Romerna var hänvisade till leriga tältgetton. Man kan inte hänga en lampa i ett tälttak, hur

dyr den än är! Därför blev det kvinnornas uppgift att om halsen

bära den införtjänade ekonomin i form av gulddukater som vid behov kunde omsättas i reda pengar.

Genom Katarina Taikons enträgna kamp för det romska folket förändrades deras boendeförhållande efter 1963, bland annat med boken "zigenerskan", där hon påvisade de sociala missförhållandena. Efter många års kamp bor zigenarna nu äntligen i egna hus.

Jag kan garantera konstkritikern Dahlqvist, att det i många romska hem finns en inredning som vittnar om att det romska folket har en mycket god smak.

Två romska studenter

Stevo Taikon Holk, var en av årets romska studenter. Efter att ha mottagit gratulationerna av släkt och vänner på skolgården hoppade han upp på ett lastbilsflak med sina studiekompisar och sjöng och hojtade ut sin glädje på Stockholms gator.

Stevo tog sin studentexamen i Enskedegårds gymnasium. Liksom sin bror Jörgen, gick han på livsmedelsutbildningen med inriktning på charkuteri och styckning i tre år.

– Jag följde min bror i hans utbildning

och tyckte att det verkade både ett kul och intressant yrke. Jag hade även hört att man som styckare fick bra betalt. Vi fick lära oss mycket i skolan.

De fick inte bara skära kött, utan även lära sig hur man gör korv och andra saker.

– Det kom ofta beställningar utifrån på våra olika korvar och våra smörgåstårter blev populära, säger Stevo.

Under studietiden har Stevo arbetat på lediga stunder i olika affärer för att få en inblick i arbetet bakom disken, men det var mindre roligt. Helst vill han arbeta i charkfabriken där det finns större möjligheter att arbeta med olika charkuterivaror som korv, syltor och pastejer. Han kommer efter sommaren att söka arbete direkt hos de olika charkfabrikerna i Stockholm.

– Jag tror att det kommer att gå bättre om man söker arbetet direkt på arbetsplatsen, det visar på god initiativanda, säger Stevo.

Mario Friberg bor i Sättra och har avslutat sina studier. Han siktar på att öppna egen firma.

Det finns en tradition i familjen att arbeta med bilar och jag vill bli bilhandlare, därför valde jag den fordonstekniska utbildningen som ges i Skärholmen. Det kändes skönt att efter tre års studier vara klar, säger Mario leende.

– Det var tre jobbiga men, roliga år. Vi meckade i skolans verkstad som kunde ta in fyra bilar. Lärarna var bra. Det är klart att det fanns tråkiga ämnen, men för det mesta var de kul.

Jag ska ta igen mig under sommaren, vi ska föresten resa till Cypern och det ser jag framemot. Sen har jag planer på att gå en "öppna eget" kurs.

Mario har inte tänkt att han ska öppna bilverkstad, han är förutseende och menar att ska man sälja bilar så bör man

veta vad det är som man säljer.

– Köper man en mindre bra bil så ska jag kunna reparera den själv utan att lämna in den på verkstad, den förtjänsten hade jag tänkt ta ut själv. Det känns även

roligare att sälja en bra bil, säger Mario.

Vi på É Romani Glinda önskar Mario lycka till i framtiden och jag ser fram emot att få köpa min nästa bil av honom.

I mitten står en glad Mario, flankerad av Borta Friberg, hans morfar och en studieklompis.

Vägen till ett friare liv

De ser självsäkra och trygga ut där de går och stökar i köket, de romska tjejerna i STIL. De har själva kört till sin arbetsplats och vet vad de vill. Samtidigt läser de upp betygen i de ämnen som de tycker behöver stärkas.

ÉRG har tidigare skrivit om de romska tjejerna i STIL som är anställda av kommunen i Lund som metodutvecklare och i det sammanhanget driver ett café i Lund. Ja, det är inte bara den här tidningen som uppmärksammat tjejerna, det har stått spaltmeter om dem i många tidningar och de börjar nästan få lite kändisstatus, särskilt då i Skåne.

Det går bra för tjejerna, både med studier och caféet som främst fungerar som en cateringservice. När vi först träffade dem förra året var det bara en av tjejerna som hade körkort, nu är det bara två av dem som ännu inte tagit det, men de är på god väg.

– De har fått mycket bra feedback, berättar Tina Sköld Engdahl. Det har varit mycket runt dem i alla tidningar.

De romska tjejerna har varit på studieresa till Bryssel där de besökte parlamentarikerna och svenska Röda korset.

– Det var intressant att se hur lobbyarbetet fungerar. Dessutom har ju Lovara haft samarbete med Röda korset.

Projektet med caféet är en del av Equalprojektet Romer - Från syd till nord som slutar den sista september i år, men de romska tjejerna är anställda av Lunds kommun fram till nästa sommar.

Caféet ligger i mycket pittoreskt gammalt tegelhus, men det har varit en hel del arbete med att få det till att se ut som det gör idag.

– Vi har snickrat, satt in nytt golv och ett nytt kök och badrum, berättar Nadja.

Varje morgon är de på plats halv nio.

– Om vi har en beställning börjar vi med den. Vi får beställningar från kyrkan, skolor, försäkringskassan och så vidare, säger Julia.

När projektet började var de många fler som var med, många hoppade av i början.

– De ångrar sig nu när de ser hur bra det går för oss, säger Saly.

Dagen som vi är där ska de ha matte och engelska. De har själva fått välja

vilka ämnen de vill studera utifrån vad de tycker att de saknar eller behöver stärka. Under resan till Bryssel fick de verkligen visa vad de kunde i engelska.

– Jag trodde tidigare att det inte var lönt att gå i skolan, men nu vet jag bättre, säger Saly med ett stort leende.

De romska barnens situation

Romska barn omhändertags inte i större utsträckning än andra barn av de sociala myndigheterna och antalet omhändertagna romska barn enligt LVU har inte ökat.

Det finns fortfarande mycket att göra för att det ska gå bra för romska barn i skolan.

Regeringen gav Skolverket i uppdrag att göra en fördjupad studie av situationen för romska barn i skolan och till Socialstyrelsen att utreda socialtjänstens omhändertagande av romska barn för vård enligt lag (LVU). Under ett seminarium på Integrations- och Jämsställdhetsdepartementet presenterades rapporterna. Med på mötet var även representanter från de romska referensgrupperna.

Bägge rapporterna kom till efter väckta frågor i det numera nedlagda Romarådet. Bland vissa romer fanns det en stor oro över att romska barn behandlades annorlunda, både av socialtjänsten och av skolan. När det gällde socialtjänsten uttrycktes en oro över att romska barn omhändertogs i större grad än andra barn. När det gällde skolan ville man veta om det hade blivit någon förbättring i de romska

barnens skolgång vad gällde närvaro och slutbetyg.

– Vi valde med den romska referensgruppens hjälp ut Norrköping, Linköping, Stockholm, Malmö och Göteborg, berättade Lena Hammarberg från Skolverket. I de arton skolor som vi besökte hade fyra romska brobyggare.

I rapporten konstaterar man att många problem kvarstår trots att åtta år passerat sedan den förra rapporten och detta trots att många av de förslag som lämnades då delvis är genomförda. Många elever har i denna studie dock uttalat sig om ambitioner att gå vidare till gymnasieskolan. Det kan vara ett tecken på att en positiv förändring är på gång, men bilden präglas

dock fortfarande av att många elever har stor frånvaro, inte avslutar grundskolan med fullständiga betyg och att få går vidare till ett nationellt program i gymnasieskolan.

Erfarenheterna av de romska brobyggarna, som ska underlätta kontakterna mellan hem och skola och att stödja eleverna i skolan, är positiva, men dessa satsningar präglas ofta av en tillfällig karaktär. Skolverket menar att de måste vara långsiktiga.

Få romska elever går på hemspråksundervisning av olika skäl. En orsak kan

Lena Hammarberg från Skolverket.

vara att de av rädsla inte uppger sin bakgrund. En annan kan vara att de i första hand väljer svenskundervisningen, eftersom bristfälliga språkkunskaper i svenska är ett stort problem. Ytterligare en orsak är missnöje med den undervisning som erbjuds. Om läraren talar fel dialekt, hjälper det inte att hon är rom.

Mobbning och trakasserier förekommer på skolorna, även om det inte tycks vara något stort problem för elever och föräldrar i de besökta skolorna.

Skolverket har en lång lista på åtgärder, bland annat att förskoleverksamheten måste bli bättre och att de romska elevernas frånvaro måste få en hög prioritet. Man vill också höja andelen romska elever som utnyttjar modersmålsundervisning och utveckla vuxenutbildningsalternativen för romer.

– Den stora utmaningen är att få med oss kommunerna i alla dessa frågor, sade Ann-Marie Algemo, sekreterare på Delegationen för romska frågor.

Få romska barn omhändertagna

Rapporten om huruvida romska barn oftare blir omhändertagna än andra barn presenterades av Annika Öquist och Gunnel Hedman Wallin. Även denna rapport har haft en romsk referensgrupp till sin hjälp vars åsikter och slutsatser, som inte alltid stämmer med vad utredarna kommit fram till, finns med i rapporten.

– Vi har valt att vända oss direkt till socialtjänsten och prata med socialarbetarna i åtta kommuner, sade Annika Öquist.

Inga resande barn har blivit omhändertagna, något som Birger Rosengren inte tror är sant.

– Det beror på att kommunerna inte räknar in resande i gruppen romer, säger han.

Vad rapporten kom fram till är att det inte går att säga att romska barn i större utsträckning än andra omhändertas enligt LVU, lagen om vård av unga. 2005 omhändertogs 32 romska barn, 2006 var siffran 39. Den vanligaste orsaken var missförhållande i hemmet.

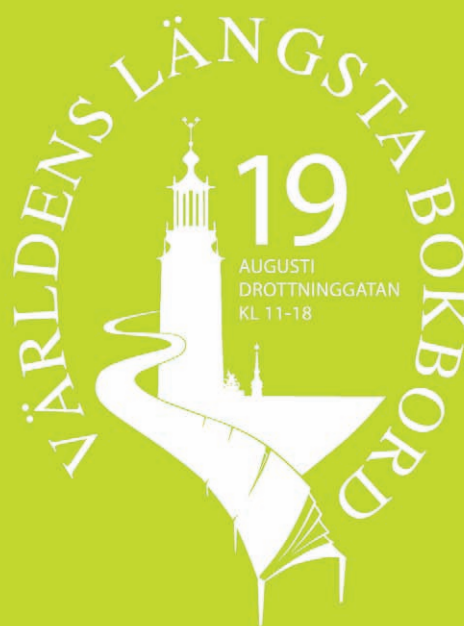
Välkomna till årets bokfest på Drottninggatan!

**Gör dina bokfynd
söndagen den 19 augusti
mellan kl 11.00-18.00!**

*Denna dag är ägnad åt
litteraturen med litterära
promenader, bokbord i dubbla
rader, författarprogram i
Centralbadets trädgård och
program för barnen på
Drottninggatan.*

Välkomna!

För mer info www.kultur.stockholm.se

KULTURFÖRVALTNINGEN

– Det finns ingenting i vår undersökning som tyder på en ändrad hållning till romer, snarare är man mer avvaktande idag.

Ett stort problem som rapporten tar upp är att barnen sällan placeras i sina nätverk och att man sällan tänker på deras romska identitet.

– Man har sett till barnets bästa utom att ta hänsyn till deras romska identitet i alla fallen utom ett, sade Annika Öquist.

Men det pågår en förändring.

– Man söker numera först bland släktingar och nätverk. I hälften av fallen sökte man aktivt i nätverket, men det är inte alltid de blir insläppta. Dessutom är

hälften alldeles för lite. Det borde alltid göras. När romer har problem är det viktigt att man har kontakt med romer som inte har problem, sade Gunnel Hedman Wallin.

Hon menade också att de romska organisationerna runt om i landet kan spela en stor roll här.

Annika Öquist och Gunnel Hedman Wallin.

Delegationen uppställd utanför IRIS skolan i Malmö.

Delegationen på besök i verkligheten

Så var det då äntligen dags för Delegationen för romska frågor att i samlad trupp göra sitt första besök ute i verkligheten. I slutet av maj reste de till Malmö för att besöka Det romska centret i Malmö och IRIS skolan.

När delegationen för romska frågor anlände till Det romska centret i Malmö fick de ett hjärtligt mottagande. Erland Kaldaras hälsade dem välkomna och tog dem med på en guidad tur genom centret som även är ett museum med romska konstprodukter, bland annat romska kläder och smycken, och fotoutställningar, bibliotek och ett romskt daghem.

Delegationen lyssnade intresserat och vandrade i samlad trupp genom centret. Efter förevisningen av centret bjöds det på lunch.

Nästa stopp var IRIS skolan där delegaterna fick höra romsk musik och bjöds på kaffe med dopp. Efter att delegaterna fått bekanta sig med några av eleverna presenterade de sig.

– Vi har inte mycket pengar, sade delegationens ordförande Maria Leissner,

men vi har våra muskler.

Även DO Katri Linna presenterade sig och sin verksamhet och uppmanade de romer som var församlade att anmäla om de blev diskriminerade.

– Idag vinner vi allt fler ärenden och just de fall som rör romer är mycket lätta att vinna, sade hon.

Gunno Gunnmo, polis

När Gunno Gunnmo presenterade sig för eleverna som polis gick det ett sus genom rummet som var fullt av romska elever. Kontakten mellan romer och polisen har ju genom historien inte varit av det bästa slaget.

Det var inte Gunno Gunnmos bakgrund som polis som gav honom en plats i delegationen, utan hans mångåriga arbete med frågor kring mänskliga rättig-

heter, jämställdhet, etik och kulturell mångfald inom polisen. Han kan dessutom ta romernas klagomål på polisen till rätt instans där den blir hörd.

– Men än så länge har det inte kommit in några klagomål från romer på polisen till delegationen.

Gunnmo tyckte att besöket i Malmö var intressant. Han var imponerad av de aktiviteter som han såg.

– Jag vet vilket jobb det är att driva förskola, biblioteket och utställningen.

Gunno Gunnmo.

Idén om att färdiggöra en vandringsutställning var mycket imponerande.

Gunnmo tyckte även att det var en fin stämning på IRIS skolan.

– Den utför ett viktigt arbete och fungerar som komvux. Det är en idé som jag tror på, med möjligheter att få läsa upp sina betyg när man själv har fattat det beslutet, det är bra.

Under sådana här resor blir det ofta att tiden inte räcker till.

– Det är en sak vi kommer att diskutera i delegationen om att vi måste ha tid för delegationens möten, tid för möten med människor så att folk känner att de har talat till punkt. Bjuder man in till ett samtal måste man ha tid att slutföra det.

Vill ha mer tid

Hans Caldaras, en av de romska delegaterna tycker att delegationen skulle ha haft mer tid för de bägge besöken i Malmö.

– Jag hade hoppats på en dialog med centrets ordförande och de som arbetar där. På IRIS-skolan hade jag velat tala om hur de romska delegaterna arbetar. Det var ett roligt möte tycker jag.

Delegationen fick en guidad tur på centret i Malmö.

Han tycker dock att det var synd att det inte kom några från media fast de var inbjudna.

Hans tror att det ligger en fara i att på kort tid driva så många frågor som möjligt.

– Då är risken att vi inte når fram. Det är därför viktigt att vi fokuserar oss på de viktigaste frågorna och driver dem.

Hans ser tre frågor som särskilt viktiga.

– Det är att motivera romska barn att

gå i skolan, att få föräldrarna till barnen att inse att det är viktigt. För det andra att radera bort den arbetsdiskriminering som ännu råder och för det tredje, att få media, som idag är våra makthavare i samhället, att börja skildra romernas situation på ett realistisk sätt.

Hans Caldaras skänkte sin bok I betraktarens ögon till skolan och uppmanade eleverna att läsa den.

DO Katri Linna intervjuas av Agnes Lakatos från Radio Romano under delegations besök i Malmö

Hans Caldaras och Monika Kaldaras

Birgitta Vaktäs, utbildningsledare, Conny Pettersson, rektor och Djura Ivanov, utbildningsledare, framför entrén till IRIS skolan.

IRIS skolan ger resultat

Det går bra för många av de elver som har gått ut IRIS skolan i Malmö. De har antingen fått jobb eller så studerar de vidare.

IRIS skolan i Malmö har länge kämpat i motvind. Elaka tungor har gjort gällande att de vuxna romer som studerar där bara sitter av sin tid och att studierna inte leder någonvart. Som svar på detta har IRIS skolan tagit fram uppgifter om vad eleverna har gjort efter att de avsluta sin utbildning där.

Man kan bland annat läsa att bland dem som har fått jobb har sex hamnat i byggbranschen, fyra jobbar inom restaurang och storkök, varav en av dem arbetar som kock, en har startat ett bageri och en har startat en egen restaurang. Fyra elever har fått jobb inom handeln, varav tre har startat egna affärer. Tre elever arbetar som bilmekaniker och en har öppnat en egen bilfirma. Fem av eleverna arbetar som lokalvårdare och två har fått jobb inom vård och omsorg. Inom förskola och skola har tre fått jobb och en

går på praktik. En av eleverna arbetar numera på Arbetscentrum i Malmö, en arbetar som maskinskötare och en har fått jobb i skogen.

Bland dem som har läst vidare har sex hamnat på Lernia restaurang och storhushåll, fyra läser på S:ta Maria folkhögskola, en på Viebäcks folkhögskola, två på TAU Learning och två på Rönnen vårdutbildning. En av eleverna genomgår en bilmekanikerutbildning och fyra en barnskötarutbildning. En av eleverna studerar hos Folkbildningsföreningen och sex elever går vidare i Komvux. En elev får sin utbildning på Trappan.

Denna digra lista borde väl sätta grodlår i halsen på

de värsta belackarna och visa på att IRIS skolan har en stor funktion att fylla när det gäller att slussa ut romer i arbete eller mot högre studier.

– Det har gått bra men vi romer kan göra mycket mer än så här, bara vi får stöd av Malmös politiker och regeringen som har ett uppdrag att stödja minoriteterna. Vi vet inte hur länge vi kan fortsätta med vår verksamhet, varje termin måste vi skriva ett nytt anbud. Det känns svårt att inte ha en permanent verksamhet, säger Djura Ivanov, utbildningsledare på IRIS skolan.

Två flitiga studenter, Grofo och en kompis.

Delegationen för romska frågor informerar

Ett av delegationens huvuduppdrag är att främja och stödja kommunala projekt och verksamheter som syftar till att förbättra romernas situation. Detta görs bl. a. genom kommunbesök där vi har möten med tjänstemän, politiker och romska föreningar.

Nedan berättar vi om några av de kommunbesök som vi gjort:

Kansliets första kommunbesök ägde rum i Vänersborg där det bor ca 250 romer. Kommunen hade bjudit in politiker och tjänstemän för att tillsammans med romska representanter diskutera hur man på bästa sätt kan främja och stödja den nyanlända gruppen arli till utbildning, arbete, äldreomsorg, bättre hälsa m.m. Mötet resulterade bland annat i, att kommunen beslöt påbörja planering av ett dagcenter för äldre romer och en verksamhet för romska flickor. Kansliet gjorde även studiebesök på förskolan Poppelvägen och Tärnanskolan som satsat extra resurser på det romska språket. De romska modersmålslärarna berättade att alla romska barnen har modersmålsundervisning.

I april var kansliet i Luleå. Där hade Riksförbundet Roma International tagit initiativ till en kraftsamling för romer och inbjudit Norrlands länsstyrelse, ett flertal romska föreningar, flera kommuner och SKL. Man diskuterade romernas hälsosituation och diskriminering när det gällde möjligheter att få arbete och bostad. En annan viktig fråga som togs upp var utbildningssituationen för barn och ungdomar. På mötet bestämdes det att man ska undersöka möjligheterna att starta ett romskt kulturcentrum i Norrland och en sommarskola.

I maj besöktes Malmö kommun. Delegationen gjorde studiebesök på Romska kulturcentret, Musikantens förskola och IRIS - skolan. På skolan hölls också delegationens tredje möte. Dagen därpå gjorde delegationens ordförande, Maria Leissner och kansliet besök på Oxieskolan för att få information om skolans framgångsrika arbetssätt med romska brobyggare. Därefter träffade man kommunalråden för en diskussion om hur kommunen kan förbättra situationen för romerna i Malmö, t ex genom att anställa fler brobyggare i skolorna.

Romsk referensgrupp

Romadelegationen har en referensgrupp med sjutton representanter. Referensgruppen är rådgivande och bidrar med värdefull kunskap om romernas situation i landets kommuner, samt om vilka insatser som kan behöva göras mm.

Följande är förordnade av regeringen att sitta med i referensgruppen:

Rosita Grönfors, Sima Millon, Anneli Aronsen, Michell Alfredsson, Baki Hassan, Sonny Jenfjord, Angelina Dimeter-Taikon, Lars Demetri, Eva Rosengren, Birger Rosengren, Stefan Palison, Erland Kaldaras, Floryda Lakatosz, Sali Bogdanov, Gregor Lärlund, Stefano Kuzhikov.

Delegationen besöker Musikantens förskola i Malmö.

Romané phirimàta – en fotoutsällning

Samtliga foton är tagna av Joakim Eskildsen.

På Kulturhuset i Stockholm pågår just nu en mäktig utställning som tar hela foajén på tredje våningen i anspråk. Fotografierna är stora, 90 x 75 centimeter, och svåra att undvika. Det är den danske fotografen Joakim Eskildsen som gästar Stockholm med sina magnifika foton av romer i sju olika länder. Joakims bilder ger oss en mycket intim inblick i ett annorlunda liv i samhällets utkant. Utställningen pågår t.o.m. 19 augusti.

Utställningen Romska resor gör sin andra anhalt efter premiärutställning på Aamos Anderssons Konstmuseum i Helsingfors där den höjts till skyarna av både radio, teve och tidningar.

Utställningen bygger på omfattande resor och dokumentära projekt om romernas liv och historia i Ungern, Indien, Grekland, Rumänien, Frankrike, Finland och Ryssland. Det var under åren 2000 – 2006 som han och författaren Cia Rinne reste genom dessa sju länder, där de mötte och levde med romer på ett sätt som förvånar. Det är inte lätt att bli accepterad som gajo och främling och

platserna de besökte var många gånger okända för majoritetsbefolkningen som ändå inte bodde så långt därifrån.

Det vilar en mystik i många av hans bilder, ett ljus som lockar betraktaren och kanske är skönheten hos dem på gränsen till förrädisk när även misären får detta skimmer.

Joakim berättar hur idén till detta mastodontprojekt föddes i en liten by i Ungern som heter Hevesaranyos.

– Det finns två trånga gator där med cirka 50 romska familjer. Vi stannade där i sammanlagt fyra månader under fyra resor. Vi bodde hos en äldre romsk kvin-

na som hette Magda och vi var nog det första icke-romerna som hade sovit där. Ingen av majoritetsbefolkningen går dit, bara romer som besöker andra romer. Första gången vi var där frågade vår vän Zoltán, han som hade visat oss var romerna bodde: Vad vill du göra nu? Vill du stanna här? Han var lite ängslig och rädd. Jag sa, kan du fråga kvinnan om jag får stanna ett par veckor och sova på hennes soffa?

Zoltán hade svarat att, är du inte riktigt klok? Vill du stanna här i två veckor? Vad ska du göra här? Joakim förklarade för honom att han ville ta bilder och lära

känna dem. Och jovisst, han fick stanna och sova på soffan, men varför vill han det? Den romska kvinnan hade ingen förståelse för Joakims önskan, hon kunde inte förstå att det fanns något av intresse hos romerna.

– Hon undrade vad som kunde vara så intressant att en person kunde stanna i två veckor i en liten by med en romsk gata.

Joakim hade förklarat att det fanns mycket att dokumentera och hon hade då sagt, jojo du gör som du vill, det är inte min sak.

Det första två veckorna var romerna på gatan misstänksamma och undrade vad Joakim och Cia gjorde där.

– Men efter en tid tycket de att jag var nog helt okay. De tänkte nog, han är lite tokig och tar bilder hela tiden som vi inte riktigt vet vad han ska göra med, men efter ett tag kunde jag röra mig i allas hus. Efter ytterligare ett tag undrade folk varför jag inte kom in till dem och fotograferade. De kunde även locka in mig genom att säga, kom in och drick kaffe. Nu ville de bli fotograferade.

Romerna i Hevesaranyos var romungros, vilka utgör ungefär två tredjedelar av romerna i Ungern och vars modersmål huvudsakligen är ungerska. På den här tiden hade Joakim och Cia ingen tanke på att de skulle göra ännu en bok.

– Vi hade just avslutat ett tvåårigt projekt om Sydafrika och tagit fram boken *Chicken Moon* och hade nog något som låg latent i huvudet om apartheid och rasism. Jag hade egentligen ingen större vetskap om romer vid den tiden. Men när vi kom till den här gatan i Ungern där romerna bodde, blev jag förälskad i området och folket. Det var otroligt att det bland den ungerska befolkningen levde ett annat folk med en helt annan livsstil och kultur. Plötsligt så tänkte jag: Vi har ett eget apartheidsystem i Europa. Det var som om bubblan sprack.

Joakim och Cia besökte flera byar och städer där romer bodde, men ingen var som den första gatan.

– Jag blev förälskad i Hevesaranyos,

säger Joakim. Det var där vi beslutade oss för att besöka de här länderna som vi nu har dokumenterat i utställningen. Vi ville dokumentera en mindre del i den stora helheten.

Resan till Indien började på ett helt annat sätt. En januardag stod de på torget i Helsingfors i Finland. På torget stod en indisk sikh och sålde indiska smycken. De blev bekanta med honom och tanken föddes, hur skulle det vara att fara ner till Indien?

– Vi talade med mannen och berättade att vi var intresserade av Indiens romer. Men kom till Indien, sa mannen. Det finns massor av romer där. Jag kan hjälpa er när

ni kommer. Jag far hem om tre veckor.

Joakim och Cia bestämde på plats att de skulle träffas om en månad i Indien.

– Vi köpte biljetter, men det var först efteråt vi blev eftertänksamma. Vad hade vi gjort? Skulle vi komma i kontakt med Bobby, som han hette, eller inte?

När de kommer till Delhi ringer de upp Bobby, men han är i södra indien just då och har problem med inbrott i sin butik och kan inte hjälpa dem, men kanske hans bror kan det.

– Nu blev vi rädda. Vad hade vi tagit oss för? Kunde man lita på Bobby? Hade vi fått rätt adress till hans bror? Skulle han verkligen ställa upp för oss utan varsel?

– Nu blev vi rädda. Vad hade vi tagit oss för? Joakim Eskildsen undrar vad de gett sig in på.

Barnen leker, obekymrade av den annalkande sandstormen.

De träffade Bobbys bror Sunny och han körde runt dem. Det visade sig dock att han inte visste något om romer.

– Vi hade namn på olika kastgrupper som vi var intresserade av, bland annat gadulija loharerna, de romer som arbetar med metaller, liknade kelderaschgruppen. Hur finner vi dem frågade vi Sunny. Inte vet jag, man får väl söka efter dem ute på landsbygden och leta efter dem som bor i tält, svarade Sunny.

De for iväg och träffade på några som bodde i tält. Sunny vill inte tala med dem för att de tillhörde den lägsta kasten. Han tyckte de var smutsiga.

– Men du kan väl följa med och säga att vi är intresserade av dem, sa jag. Han svarade, om ni är intresserade av dem kan ni tala med dem själva, där är bussen och den tar er säkert tillbaka till Jaiphur. Jag vill inte beblanda mig med dem. Vi blev mycket stressade, men fattade beslutet att även om vi dör eller inte ska vi träffa romerna, det var ju därför vi hade kommit hit, säger Joakim.

När de kom närmare såg de att inga riktiga tält var uppsatta och de kärliknande vagnarna drogs av kor. Själva bodde människorna och lagade sin mat

under vagnarna, för att skydda sig mot solen. Det regnade sällan.

Konstigt nog så förstod de varandra på dålig hindi och med hjälp av händerna förklarade de för varandra vilka de var.

– Vi stannade där i över dagen och vi köpte mat som kvinnorna sedan lagade.

Människorna i byn samlades och tisslade och tasslade med varandra och pekade. De tyckte att det var underligt att vita människor kom för att möta gadulija loharerna, och inte nog med det, de åt med dem.

– På mycket kort tid blev vi accepterade hos alla och jag kunde fotografera under den tid vi var där.

Joakim och Cia var trötta när de kom hem och kom fram till att de behövde någon som hjälpte dem.

– Dagen efter fyllde min bror år och jag måste köpa en present. Även om han inte kommer att få den på sin födelsedag, är den i alla fall köpt på den dagen. Jag gick till en musikaffär och köpte en flöjt till honom. När vi talar med expediten och frågar om han känner någon som kan hjälpa oss, svarar han, jovisst, kom igen imorgon.

När de återvände dagen efter stannade mannen från musikaffären en cykeltaxi och gav honom en adress dit han skulle köra Joakim och Cia. Där skulle de fråga efter en viss person.

– När vi kom fram fann vi en ung man. Han hette Ninad. Jag ställde mina frågor om de olika kasterna. Vilken tur ni har, svarade han. Vi arbetar just med dessa kaster i ett samarbete med Danmark. Om två timmar kommer Samandar, en man från gruppen manganjarerna hit. Han kommer från öknen och han ska spela för någon rik person. Samandar tillhör en grupp som bara spelar musik, i liket med lautarerna i Rumänien.

Joakim och Cia tog kontakt med mannen som kommit för att spela och frågade om han kunde hjälpa dem med kontakterna med dem som bodde i öknen. Inga problem, sa han, ta bussen och kom

Plötsligt stannade bussen. Det enda vi kunde se var sand.

De åkte fyrahundrafemtio mil på Sakas motorcykel

ut och hälsa på.

– När vi frågat Ninad och de andra så de: Det finns inget vatten, inga vägar, där finns ingenting. Men skriv då en lapp till busschauffören så att han vet var vi ska stiga av, sa vi. Sedan for vi tjugo timmar med bussen rätt ut i öknen. Plötsligt stannade den. Det enda vi kunde se var sand. Detta måste vara ingenmansland, här bor ingen, tänkte jag. Chauffören steg också av och sade att nu är ni framme. Vi visade vår lapp och frågade oroligt, är du säker på att vi är på rätt ställe? Jo, ni är framme. Jag hade ju tidigare sagt att om vi så dör på kuppen måste vi genomföra detta, minns jag att jag tänkte och lastade ut bagaget från bussen. När bussen hade åkt, tänkte jag, vad gör vi nu?

Men långt, långt borta, såg de något som rörde sig. En haltande kvinna kom emot dem. Det var Ummed. Hon hade hört att de skulle komma och tur var väl

det. Bussen stannade bara en gång om dagen. Hon förde dem till en lerhydda och efter en halvtimme började de höra musik.

Det var Samandars bror Sakar som kom åkande på en typisk indisk motorcykel.

– Han hade köpt en bandspelare som han hade satt fast på framhjulet och den satte han på högsta volym när han, själv lika högt sjungande, körde fram i öknen. Det var en lustig syn och en härlig upplevelse, berättar Joakim.

Sakar talade en mycket dålig engelska, men efter tre dagar började de vänja sig vid den annorlunda dialekten. Sakar sade, jag har inte bråttom, jag kan visa er

alla kaster, och med honom reste de sedan runt i tre månader. De åkte fyrahundrafemtio mil på hans motorcykel.

– Vi besökte alla hans släktingar. I alla byar vi besökte presenterade han dem vi besökte som, min syster, min bror, min kusin och så vidare. Sakar bad dem även att ta fram de bästa musikerna och låta dem spela för oss. Det är bland annat därifrån musiken kommer som vi spelar upp här på utställningen. Cia har bandat flera hundra timmar med musik.

En nomadisk smed (gaduliya lohar).

Det var en händelserik period i Indien, att ligga där ute i öknen under bar himmel och titta på stjärnorna. Ibland kände de det som att de svävade mellan himmelrike och helvete under en och samma dag.

– På dagarna frågade vi oss, varför gör vi detta? Hur ska vi överleva? Men samtidigt på kvällarna tänkte vi att det var en gåva från högre makter att få uppleva detta.

Varje resa och varje land har en egen, lika fascinerande historia. De unika bilderna, resultatet av dessa resor, ser vi på Kulturhuset i Stockholm, från 2 juni till 19 augusti, 2007.

Texter om människorna och deras historia, skrivna av Cia Rinne, kommer att publiceras tillsammans med ett rikt urval av Joakim Eskildsens fotografier i en bok som i skrivande stund trycks i Tyskland. Förordet är skrivet av Günter Grass.

Kvinna och pojke från gaduliya loha gruppen.

RKC på egna ben

Så var det då dags. RKC ska stå på egna ben. Sedan föreningen med samma namn startade 2001 har den åtnjutit kulturförvaltningens mentorskap och förvaltning, men nu har centret avknoppats som det så lustigt heter. Centret har i och för sig redan ansvaret för sin verksamhet. Den stora skillnaden nu blir att de blir arbetsgivare åt de två anställda som jobbar där. Så nu när ingen står och kikar över axeln på dem är det än viktigare än någonsin att återredovisningarna stämmer. Ekonomi-ansvarige Lars Kollberg och föreståndaren Elin Strand förlänger i och med avknoppningen inte sina tjänster.

För att markera avknoppningen hade styrelsen kallat till ett seminarium i lokaler på Östermalm för att diskutera om visionerna och verkligheten, om vad som bör göras. Alla medlemmar var inbjudna samt de som varit med från början, både romer och ansvariga på inblandade för-

valtningar och nämnder. Endast sex medlemmar hade hörsammat inbjudan som kom tre dagar innan det var dags. Sammanlagt kom det 24 personer till mötet, fem från RKC:s styrelse, det vill säga halva styrelsen, och två av personalen, tre från kulturförvaltningen, två före detta medlemmar och Hardy Hedman (Kds).

Först ut att tala var kristdemokraten Hardy Hedman, politisk initiativtagare till ett romskt center. Han tyckte att mycket av verksamheten på RKC var bra.

– Men det är viktigt, tror jag, att det inte blir någon hembygdsromantik, att man fokuserar väl mycket på det förflutna, utan att man än mer ser på framtiden. Huvudsaken med centret är dessutom inte att skapa arbetsmöjligheter för romer utan att komma ut med de romska frågorna. Hur ska vi utveckla den romska

identiteten? Ungdomarna måste kunna säga: "Jag är rom". Frågan idag är också: "Vad har romerna som kan vara bra för Sverige?"

Vad gäller samarbetsformerna på centret mellan grupperna och mellan styrelse och anställda, är det viktigt, menade Mats Sylvan från Kulturförvaltningen, att man ser till själva verksamheten.

– Det verkar råda en viss jantelagstämning. Det finns många som missunnar andra framgång. RKC måste stärka stoltheten och fortsätta visa att centret är en plattform för kvalificerat arbete.

Viktor Famulson tyckte att RKC skulle fortsätta under Kulturförvaltningens beskydd.

– Det finns anklagelser om att romerna skor sig på olika verksamheter. Det kommer att hända med dem som arbetar på RKC om de avknoppas. Jag vill att RKC återvänder till Kulturförvaltningen.

Med nytt mål i sikte

Elin Strand har varit föreståndare på Romskt kulturcentrum i Stockholm sedan februari 2006 och har under den tiden drivit igenom ett flertal projekt och evenemang som till exempel de Romsk-turkiska kulturdagarna förra hösten. I samband med centrets avknoppning från Kulturförvaltningen upphör hennes tjänst och hon kommer inte att söka om den.

– Jag kände att det var dags. Jag har gjort mitt där, säger hon. Jag har försökt bidra med mina erfarenheter inom fältet för romska frågor från bland annat min tid i Turkiet. Det har varit spännande att jobba med ett romskt kulturcentrum.

Elin har jobbat med och för romer i många år i både Sverige, England och Turkiet. Nu vill hon ha nya utmaningar, kanske av mer akademisk karaktär. Hon hoppas att det blir en rom som tar över hennes arbete.

– Arbetet på centret har varit en stor

utmaning för mig, både som kvinna och icke-rom och kanske min arbetsbeskrivning inte har varit tillräckligt tydlig. Det är inte alltid som jag och styrelsen varit överens om projekt och den långsiktiga planeringen.

Elin menar ödmjukt att hon inte alltid tänker på ett romskt sätt.

– Jag kommer att fortsätta med Romani studies. Det finns mycket kvar att göra för att höja romernas status i samhället. Jag ska även gå en bokbinderkurs och kanske startar jag ett eget bokförlag. I höst ska jag vara koordinator för en fempoängskurs i romsk kultur och jag kommer att flytta ut på landet.

Vilka förväntningar hade då du på ditt jobb på RKC när du började?

– Kanske att jag kunde bidra med alla mina kontakter utomlands. Jag var beredd på att det inte skulle vara helt lätt. Jag är inte någon ledartyp egentligen utan gillar

mer att arbeta i lag. Men jag tänkte, jag gör mitt bästa så får vi se hur det går.

Hur ser du på centrets framtid då?

– Först och främst att det får finnas kvar och att det utvecklas med en så bred representation som möjligt. Gärna att de får fler utbildningar som kan leda till fler anställningar. Det är viktigt att komma ihåg att RKC är en unik institution och välkänd bland romer i Europa. Jag hoppas att romerna får allt större förutsättningar att synliggöra sin kultur. Jag uppskattar verkligen allt stöd och all uppslutning jag har fått från enskilda ledamöter och medlemmar.

Välgörenhetskonsert på Filadelfiakyrkan i Stockholm

Föreningen Tro och hopp arrangerade en välgörenhetskonsert för att samla in pengar till ett stort väckelseält som föreningen har köpt.

På konserten framträdde tio sångare. De var både amatörer och professionella. Den yngste av dem var Ronny Friman, en ung lovande sångare.

– Vi har redan köpt tältet. Gud har gett oss en syn om att vi ska evangelisera och vinna själar till Kristus. Romer är ett vandrande folk och ett tält är ett bra alternativ till ett guds hus, säger ordförande Ossi Borg. Mannen som sålde tältet till oss, är en man som tror på Gud. Han har haft en kristen barnverksamhet fram tills vi köpte tältet.

Han som sålde tältet hade blivit jätteglad att föreningen ska ta över tältet och evangelisera.

– Han har förtroende för oss. Den femtonde juni far vi till Örebro för att lära oss resa tältet och vi ska göra den första delbetalningen i augusti, säger Daniel Nenne Kweik, en av medlemmarna i den kristna föreningen.

Efter ett stort möte, som kommer att vara under fyra dagar kring midsommar, tar de över tältet och fortsätter med att bjuda in romer.

Tältet rymmer fyrahundrafyrtio personer och har en scen. I köpet ingick ett lastbilssläp. Nu behöver man samla in pengar för att kunna göra en delbetalning av skulden på 100 000 kronor.

Nenne har tidigare missionerat med tält och vet hur mycket arbete som ligger bakom resningen av tält i den här storleken.

– För fem år sedan sa jag till mig själv att det här är det sista tältet jag reser. Det är jättejobbigt och det behövs en tältmästare som leder jobbet.

Men så blev det inte. Nu är han där igen.

Styrelsen och äldrebröderna i Tro och hopp.

– Vi har tänkt sälja lastbilssläpet och för de pengarna köpa en lastbil som lastar 3 500 kg, säger Nenne. Vi kommer att resa runt i Sverige och evangelisera. Nu gör vi den andra insamlingen i Filadelfiakyrkan för att kunna betala av skulden.

Tro och hopp grundades av Spånga Filadelfiaförsamling och bakom idén med tältturnén står äldrebröderna, där även Nenne ingår.

– Den här uppenbarelsen om ett tält fick jag för mer än ett år sedan. Jag skulle resa runt i Sverige för att vinna själar åt Kristus, säger ordförande Ossi Borg.

I Finland finns en liknade verksamhet med tält och det var det som gjorde att Ossi började tänka i liknade banor.

– Det här är ett bra sätt att komma ifrån ett dåligt och mot ett bättre liv, säger han. Vi samarbetar med alla grupper av romer och alla är välkomna till tältmötena. Naturligtvis är även icke-romer välkomna. Hos oss finns inga etniska begränsningar.

Den som vill kan vara med och bidra till tältet genom att sätta in en frivillig slant på postgiro Nr 21 93 13 -4

Detta är missionstältet föreningen har köpt.

Böcker

Bok release i Malmö

Nu har Monica Caldaras gett ut sin bok "Jävla zigenarunge" för tredje gången. Det är 26 år sedan det sist begav sig. För att fira utgivningen bjöd föreningen Romskt kultur centrum i Malmö på en release fest för att fira händelsen. Kvällen började med att Monica tackade gästerna som kommit och hon blev väldigt rörd när hon talade om den stora efterfrågan på boken. Hon känner att det är en stor ära att boken tryckts igen. 1973 släpptes boken för första gången, 1981 var det dags igen och nu har den alltså publicerats en tredje gång 2007, denna gången med ett nyskrivet förord av författaren.

Boken handlar om hennes uppväxt i 1950- och 1960-talets Sverige. Om hur det var att bo i zigenarläger och inte få gå i skolan. Hon skriver om hur det var

när familjen fick sin första bostad och så småningom sitt första jobb.

– Jävla zigenarunge. Det var de ord vi alltid fick höra, vart vi än gick. Jag är uppväxt med att alltid bli kallad så, berättar Monica. Därav bokens titel.

Boken ska representeras på Göteborgs bokmässan av Jenny Lindblad från Podium, förlaget som publicerar boken.

Boken vänder sig till en bred målgrupp, både barn, ungdomar och vuxna.

– Jag har skrivit boken på grund av allt det som har hänt oss under alla år i Sverige. Hur illa vi har blivit behandlade. Det måste komma ut. Men även för att sprida kännedom om romer. Folk är mer medvetna om romerna idag, tack vare bland annat media, men inte så många vet hur det var förr, säger Monica

Efter att Monica presenterat sin bok ställde gästerna nyfiket frågor om hennes barndom och om romer i allmänhet.

Sedan bjöds det på tårta. Gästerna

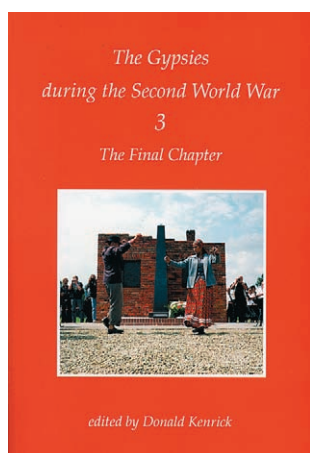
Monica Caldaras signerar sin bok till Jenny Lindblad, redaktör för förlaget Podiums utgivning på minoritetsspråk.

minglade och fick sina böcker signerade. Stämningen var god. Gypsy Brothers spelade romsk musik och de små bjöd på en dans.

Nicolette Horvat

The Gypsies during the Second World War 3. The Final Chapter

Den engelsk/judiske språkforskaren, läraren och författaren Donald Kenrick har i många år varit aktiv i kampen för det

romska folkets rättigheter. Genom sina stora språkkunskaper, sin beläsenhet och sitt vida kontaktnät är han välkänd i romska internationella kretsar. Han behärskar så vitt skilda språk som hebreiska, arabiska, engelska, tyska, spanska, esperanto, bulgariska, nederländska, hindi, svenska samt flera roms-

ka dialekter. Nu har denne flitige forskare kommit ut med sista delen i en serie av tre böcker om romer under andra världskriget: Gypsies during the Second World War .

Boken har två delar. I den första delen kompletteras en undersökning, som påbörjades i de två tidigare böckerna, av olika länders politiska ställningstaganden vad gäller romer under andra världskriget. I sju fylliga kapitel beskrivs hur romer behandlades, i vilken utsträckning de förföljdes, tillfångatogs, deporterades och dödades.

Det första kapitlet, Roma in the so-called Slovak state 1939-1945, är skrivet av Milena Hübschmannova. Det är Hübschmannovas sista publicerade arbete. Hon omkom tragiskt i en bilolycka kort efter att hon avslutat denna undersökning av de slovakiska romernas lidande under nazitiden. Ett kapitel, skrivet av Donald Kenrick, heter Resistance och handlar om romska individers och gruppers motståndskamp.

De andra kapitlen är skrivna av Katalin Katz (Israel), Dennis Reinharts (USA), Ted Hanisch (Norge), Valdemar Kalinin (Vitryssland) och Regula Ludi (Schweiz).

Bokens andra del består av sex kapitel med översikter av efterverkningarna av Holocaust. Fyra tyska och två engelska forskare skriver bland annat om behandlingen av judar, romer och tyska sinti efter krigets slut.

Boken innehåller även flera intervjuer av romer som överlevt Holocaust.

Det här är en faktsäckad bok som man inte läser i ett sträck. Skribenterna är erfarna forskare, historiker och pedagoger från olika länder. Det är en viktig bok som var och en som studerar Andra världskriget behöver. Den, liksom de två tidigare volymerna, borde finnas på alla universitet, högskolor och större bibliotek.

(University of Hertfordshire Press, College Lane, Hatfield, Hertfordshire AL10 9 AB, Great Britain)

Gunilla Lundgren

Ny lärobok i svensk romani

Det har aldrig funnits några läroböcker i svensk romani, men nu har Jasmine Rosengren, en ung svensk resande tjej, ändrat på det. Med hjälp

och stöd av Mai Beijer på Myndigheten för skolutveckling har hon nu gett ut boken "Miro rakkrar romani".

– Vi har tappat vårt språk, säger Jasmine Rosengren. Jag kände att det fanns ett behov av att göra en bok, så jag sökte upp Mai Beijer.

Mai Beijer kommer ihåg hur Jasmine hade kommit upp till henne med några teckningar och en idé. Hon sade åt Jasmine att gå hem och jobba lite mer på idén och det gjorde hon. Idag är boken ett faktum.

– Innan den här boken kom fanns det

mycket lite att luta sig emot om man ville utveckla språket, men nu har vi fått nycklarna, främst böjningarna och kan fortsätta att utveckla denna enkla grammatik, sade Maj Beijer.

Grammatiken ska vara så lik den svenska som möjligt, med undantag av tje- och sje-ljud. Samtidigt finns det givetvis många dialektala skillnader i hur man uttalar de olika orden.

– Det finns många olika sätt att säga samma ord och det är nästan omöjligt att få till en stavning så att alla blir nöjda, men vi har gjort så gott vi har kunnat, sade Jasmin.

Boken innehåller många roliga exempel på svensk romani som till exempel "killgås", som betyder smörgås. Det första ledet i ordet är från romani och betyder smör, medan det andra ledet är taget direkt från svenskan, även om ingen idag vet varför man brer smör på en gås.

Illustratörerna har fått ta del av ett omfattande bildmaterial från familjen Rosengrens olika album.

– Det har varit spännande med alla

Jasmine Rosengren och Mai Beijer

dess miljöer och olika kläder. Jag tycker att svensk romani är ett spännande språk och mycket beskrivande och mitt bildspråk fick verkligen blomma ut när det gäller de dikter som finns med, sade Raija Wallenius, en av illustratörerna.

En viktig bok

– Det är ett efterlängtat och välkommet inslag i den svenska läromedelslitteraturen. Den här typen av läromedel vill vi se mer av, säger Fred Taikon.

Boken kan beställas från: www.skolutveckling.se/publikationer eller Liber Distribution 08 690 95 76.

Från sanskrit till svensk romani

Gerd Carling har forskat i språk i nästan hela sitt liv. Hon har doktorerat i det urgamla indiska språket sanskrit. 1998 började hon intressera sig för svensk romani och hon såg genast kopplingar till sanskrit.

När Kent Torbjörnsson Djärv ringde henne en dag 2004 och berättade om det arbete som han och Lenny Lindell höll på med blev hon genast intresserad. Lenny och Kent hade listat alla ord de funnit hos familjen och bland närstående och skulle göra en bok med en ordlista och en grammatik i svensk romani.

– Vi började jobba med detta projekt för cirka sex år sedan. Jag hade redan jobbat ett par år för romanifolket i olika projekt, släppt en cd skiva och åkt runt på seminarier. Kenth hörde talas om mitt arbete och mina språkkunskaper, kontaktade mig och föreslog att vi skulle lägga

ihop våra erfarenheter och vårt material och tillsammans skapa ett arbete om det svenska romanifolket, säger Lenny.

Gerd Carling hoppade genast på taget.

– Det har tagit lång tid att få fram en ortografi som känns rätt för dem som ska använda den, en ortografi som kan särskilja på alla språkljud, säger hon.

De träffades ofta för att lära sig böjningarna av vartenda ord.

– Sedan fick jag lära mig var accenten skulle vara någonstans, sade Gerd.

Kent avled 2004, men Gerd och Lenny fortsatte arbetet. Nu är de klara och boken kommer ut i höst.

– Den betyder mycket för mig, jag har kämpat länge med den, lagt ner flera tusen timmar. Det var tufft, särskilt efter

Kenths bortgång, säger Lenny.

Boken har växt betydligt i omfång de senaste två åren.

– Både jag och Lenny har arbetat heltid nu i maj månad för att få den klar, berättar Gerd. Ordboken kommer att bestå av 1500 ord och blir den hittills största ordboken i svensk romani.

– Men det som är nytt med denna bok, poängterar Gerd, är de grammatiska beskrivningarna.

Att svensk romani har ett romskt ursprung är det väl ingen som tvivlar på idag, men Gerd Carling menar att det finns många kopplingar till det språk sintiromerna talar, att bland alla de romska dialekterna är det just till sintidialekten som svensk romani har störst släktskap.

Kal höjer temperaturen på Berns scen.

Musik och engagemang

Dragan Ristic är både musiker och romsk aktivist. Nyligen spelade han med sitt band Kal på Berns. Det var mycket folk och många dansade till de vilda rytmer bandet producerade. ÉRG träffade honom i pausen.

Det var inte fullsatt på Berns när KAL äntrade scenen, men tillräckligt många för att skapa den atmosfär som krävs för en bra spelning. Det dröjde inte länge förrän de första började dansa framför de uppställda borden och stolarna.

Musiken som KAL spelar kan inte sammanfattas i en enda genre. Det är en mycket dansvänlig blandning av traditionellt romskt balkansound med förgreningar i österns mystik, jamaicanska rytmer och tongångar från indisk bhangra. Det låter också som svettig rockmusik, och det är en lyckad blandning, särskilt för dem som gillar när det svänger.

– Det är svårt att prata om vår musik. Musik är till för att spela och inte att prata om. Men vi influeras av all sorts musik, säger Dragan Ristic som bland annat har Manu Chau som förebild.

Innan kvällen är slut är det många som

tagit sig fram till utrymmet framför scenen för att röra sig till musiken. Dragan skojar med dem ibland och lär dem att räkna på romanés och publiken är med på noterna. "Jekh, duj, trin..." och så rullar musiken igång igen.

Romsk aktivist

Dragan var en av kulturdelagaterna som deltog i den romska kulturkonferens som initierades av Romskt Kulturcenter i Stockholm 2003. Han representerade då Romskt Kulturcentrum i Serbien och pratade mycket om teatern. Han ville ha fler romska aspekter i den. Han pratade då om att synliggöra den moderna romska konsten på Europas konstscener. Hur ser han då på den romska rörelsens utveckling i Europa idag?

– Jag tycker mig ha sett att den romska rörelsen på något sätt har stagnerat.

Många romska aktivister har tagit sig till med att arbeta inom för många arbetsområden. De hinner oftast inte slutföra det man har tagit sig för att göra. Jag hade själv tidigare en tendens att göra det samma, men nu har jag bestämt mig för att arbeta med musiken som ett verktyg att synliggöra romerna. Jag talar ofta i pauserna om arbetet och upplyser publiken om det romska folket som en nation utan land. Jag lär dem till och med att räkna och sjunga på romanés, säger Dragan.

Situationen för romer är inte speciell i Serbien. Dragan menar att romers situation är den samma i hela världen, diskrimineringen och arbetslösheten råder överallt.

– Rasismen är varken större eller mindre i Serbien än i andra länder. Tro inte att det är annorlunda i Västeuropa, den finns varhelst en rom bor. Det gäller att få människor att acceptera oss romer på samma villkor. Romsk musik är populär nu, det kan jag se när jag är ute och turnerar. När vi spelar är de flesta som lyssnar och dansar icke-romer. Det tror jag gör att de får en annan uppfattning om romerna, säger Dragan.

Men hur är det med andra romer, blir de avundsjuka på honom som får komma ut och spela land och rike runt?

– Sanningen att säga vet jag inte det. Vår publik är oftast icke-romer, men ibland ser jag någon stolt romsk ungdom som står nedanför scenen, stolt för att han ser en romsk musikensemble som inte är stereotypiskt romskt. Vi har inte färggranna skjortor, örhängen och guld-tänder, men vi älskar vår nation och våra traditioner och vi är öppna och accepterar de nya i samhället, säger Dragan.

När romerna är på scenen så blir de hyllade i vilket land de än befinner sig, men när man träffar en rom på gatan

eller i arbetslivet blir han oftast bespottad av de övriga folket. Håller du med om det

– Det är det vi kämpar för, att försöka få andra att inse att vi är som dem. Därför är vi ute och spelar för att bryta dessa mönster. Man måste gå framåt, gör man inte det står man still och det vill inte jag. Därför använder jag den "nya" romska musiken som ett verktyg att synliggöra både det romska språket och musiken.

Men musikstilar är som mode, vad publiken vill ha ändrar sig från år till år.

– Nu börjar romsk balkanmusik bli

populär i Västeuropa och det är klart att vi ska utnyttja detta i vårt arbete för romerna. Vi ska visa majoritetsfolket att vi är öppna för dem. Det är okunskap om oss romer som leder till rädsla och misstänksamhet mot oss.

Det var många som dansade när Kal bjöd på musik.

Romska musiker på konserthuset

Kibariye och Hüsnü Senlendirici spelade på Konserthuset i Stockholm nyligen under Re:Orientfestivalen.

I Turkiet är musiken den främsta vägen för en rom. Och det finns många romska musiker där som respekteras och höjs till skyarna av alla. Särskilt är de romska musikerna kända för att hålla liv i den gamla osmanska musiktraditionen.

Under senare år har det blivit allt mer populärt med världsmusik i allmänhet och med östeuropeisk i synnerhet och då särskilt alla dessa romska orkestrar som turnerar. De senaste åren har ett flertal romska band besökt Sverige. Så skedde även under årets Re:Orientfestival. På Konserthuset i Stockholm uppträdde Kibariye och Hüsnü Senlendirici. Det blev en helkväll med en av Turkiets kraftfullaste solister och den främste klarinetisten av den turkromska musikscenen idag. Den legendariska sångerskan Kibariye sammanfördes med klarinettisten Hüsnü Senlendirici för en oväntad och exklusiv spelning, en spelning de själva säger att de har längtat efter.

Kibariye fick sitt genombrott på den legendariska tavernan Stardust i Istanbul

på 80-talet. Hon är en av de folkkära inom arabeskmusiken, men också en av de mest färgstarka inom den romska. Hennes tolkning av folksången Zuluf tillsammans med Hüsnü Senlendirici och Laco Tayfa har gett det turkiska begreppet hüzün (vemod) ett oförglömligt musikaliskt ansikte.

Det var många turkar i förskingringen

som var på plats och det märktes att Kibariye har hållit på ett tag. De kunde många av sångerna och sjöng med. Kibariye sparkade av sig skorna och pratade skämtsamt med publiken. Att hon kan sjunga behöver jag väl inte tillägga, för det kunde hon. Och det uppskattades verkligen.

Kibariye visade sig vara en duktig slagverkare också.

Jasminka Demirovska, Fatima Miftar, Nedzmedin Jašar och Baki Hassan.

É romani chib som hemspråk

Den 14 maj gick den första modersmåslärarkonferensen för romer av stapeln i Göteborg. Inbjudna var läromedelsförfattare och modersmåslärare. Det gemensamma temat var modersmålsundervisning och studiehandledning i den romska dialekten arli.

Det var de romska hemspråklärarna Jasminka Demirovska och Fatima Miftar som höll i konferensen. De informerade även om sina arbeten och metoder att lära ut é romani chib på arli.

Inbjuden gäst var Seba Ibrahim från Makedonien. Hon berättade om svårigheterna att bli accepterad som romsk lärare i Makedonien.

Jasminka Demirovska arbetar i Trollhättan där det finns 64 romska barn som har hemspråksundervisning. I Vänersborg finns det 62 romska barn med modersmålsundervisning. Där arbetar Fatima Miftar. Bägge undervisar de barn från förskola upp till gymnasiet. Fatima arbetar i åtta olika skolor där det går romska barn.

– Vi arbetar efter samma princip som i Vänersborg, alltså med grundskoleutbildning. Vi arbetar i två gånger fyrtio minuter.

Under den första perioden går undervisningen helt på romanés, den andra går på svenska. Det går bra att förklara och undervisa på romanés, men när vi kommer till svenskan blir det svårt. De är inte så att barnen är dumma, men de har bött för kort tid i Sverige och det är många svåra ord i svenskan. Därför hjälper vi dem även med svenskundervisning, säger Jasminka.

Det har gett resultat. Barnen är inte längre med i det individuella studieprogrammet.

– Det är viktigt för oss romer att vi har börjat se över vårt språk och att vi kan lära oss hur man ska använda det i undervisningen. Det är även viktigt att vi kan samlas och utbyta tankar och vyer. Det är många hemspråklärare som inte vet vilket läromedel man ska använda. Vi själva har använt Baki Hassans böcker eftersom den dialekten ligger närmast

den som barnen talar i våra klasser, säger Fatima.

Seba Ibrahim, inbjuden gäst från Makedonien, berättade att hon var arbetslös i femton år på grund av diskrimineringen. Idag arbetar hon som lärare.

– I min kommun bor det 2 200 romer, med ett stort behov av skolundervisning. Men att samla alla i en skola skulle inte fungera. Då skulle de andra i skolan bli rädda.

I området kring staden Šuto Orizari består befolkningen av cirka 70 procent

romer, övriga trettio procenten är albaner, bosnier och makedonier.

– Men det är bosnierna som styr, säger Seba Ibrahim.

Kommunen hade fått direktiv att starta undervisning för romer och då sökte Seba jobbet som lärare.

– Inför den nya kursen på skolan ställde kommunen krav på att det måste vara behöriga lärare som undervisade. Det var vi alla, men det räckte inte. När jag sökte arbetet var jag tvungen att lägga upp en utbildningsplan, visa vilka metoder jag skulle använda och vilket undervisningsmaterial jag hade tänkt använda mig av.

Normalt är det inte lärarna som gör utbildningsplanen, utan man använder sig av den som är gjord för alla elever, men man skulle göra det jobbigt för henne.

Nu är utbildningen i gång på Brakja Ramiz skolan och skolplanen följs. Seba berättar att hon använder sig av ordböcker med bilder, skrivna av Saib Jusyf. I Makedonien, liksom i många andra länder, är det brist på bra romska läromedel.

Mai Beijer på Myndigheten för skolutveckling tror på ett samarbete mellan Sverige och Makedonien i det utvecklingsarbete som pågår där.

– Villkoren är annorlunda där, det måste man ta hänsyn till. Vi här i Sverige har bara undervisning någon enstaka timme i veckan, medan man, förmodar

jag, har större möjligheter att utveckla sin romanés i Makedonien. I Europarådet har man tagit fram en modell för en kursplan utifrån vilken man ska kunna utveckla undervisningen. Det kommer att vara en ramkursplan för alla varieteter. Det är den typen av samarbete som söks. Arbetet från Europarådet kommer att presenteras under sommaren, berättade Mai Beijer.

Fatima Bergendahl från Falkenberg arbetar på heltid i Halmstad som modersmålslärare i é romani chib. Hon berättade om sitt arbete med romska ungdomar på gymnasienivå. Hon har ett nära samarbete med svensklärarna och deras program. Hon berättar att hon använder samma program, men då på romanés.

– Om man talar om språk, måste man förstå varför språket är nödvändigt. Språket är ofta som ett ID-kort för många. Språket visar på kultur och genom språket kan vi uttrycka vad vi har lärt oss. Modersmålslärares roll är att hjälpa eleverna att kunna använda sitt språk, ord, uttal, grammatik och att hjälpa dem hitta nya ord och böjningsmönster, säger Fatima Bergendahl

Baki Hasan är mannen bakom det nya lexikonet på svenska och arli som ingår i Myndigheten för skolutvecklings Lexin-projekt.

– Efter alla dessa år kan jag konstatera att det inte var någon lätt uppgift jag tog på mig, att ta fram ett romskt lexikon på arlidialekten. Lexikonet innehåller ett omfattande material, har en avancerat terminologi och innehåller massor med samhällsord där jag har hittat en adekvat motsvarighet. I vissa fall finns det svenska ord som måste få betydelsen förklarad, då de inte gick översätta till romanés.

Lexikonet är färdigt för tryck, men det betyder inte att arbetet är klart, att det inte finns mer att göra eller tillägga.

– Vi talar om ett språk som inte har ett färdigt underlag, som inte har något som är gjort tidigare som man kan använda sig av, något att referera till. I lexikonet ger jag bara alternativ, jag hade inte någon avsikt att ändra allas sätt att tala romanés,

det går för övrigt inte. Romanés är influerad av många andra språk. Därför ger jag bara alternativ på vissa ord som jag anser att man kan säga på romanés. Till exempel ordet båt som översatts till brodi, med förslagen barka, laiva, paraxodo. Det är viktigt att man är öppen för de andra romska gruppernas språk.

Man ska kunna använda sig av lexikonet oavsett språk, men det krävs en generell kunskap, för det finns vissa termer som, oavsett hur man översätter dem, kräver en viss kunskap om vad ordet betyder på svenska och vice versa.

– Ta ordet ackreditera till exempel, det är ett svårt ord.

Lexikonet innehåller 28 000 ord och har granskats av Saib Jusuf och Vaska Barmosträ. Baki hoppas att boken ska vara tryckt till Bokmässan i Göteborg i år.

Arzija Bajramova från Vänersborg visade upp ett arbete med sagoböcker som hon har producerat tillsammans med Fatima Miftar. De har använt sig av de utgivna böckerna "Aja baja Alfons Åberg", "Totte bakar" och "Hinkar, spadar, krattor". Med böckerna följer en cd där varje saga berättas på romanés.

Arzija och Fatima menar att boken är till för både vuxna och barn.

– Man kan följa texten som finns i boken genom att lyssna på den romska berättelsen. Den som bara kan romanés

läser den svenska texten och så vidare, säger Arzija Bajramova.

Böckerna kan lånas mellan olika skolor i Vänersborg.

Nedzmedin Jašar bor i Borås, men har sina rötter i Makedonien

– Mitt intresse för kultur och språk startade 1993. Jag var med i en tv-produktion med sång och dans för ungdomar. Det var där det började. Numera arbetar jag både som tolk och modersmålslärare. När jag sökte efter romsk litteratur på biblioteken i Borås fann jag inte en enda bok. Då fick jag idén om att öppna en bokhandel med böcker på romanés. Min tanke är att det ska finnas en romanekiosk på nätet. Där ska allt finnas som skrivs på romanés. Det är ett stort jobb. Vi får se hur det kommer att utveckla sig i framtiden, säger Nedzmedin

Under sina efterforskningar av romsk litteratur hittade han två intressanta böcker som han använder i sina undervisningar, "Tikni historija romengiri" (lite om den romska historien) skriven av Rajko Djuric och Latjiv Demir, samt en ordbok skriven på tre språk; tyska, engelska och romanés.

Nedzmedin är för övrigt kusin med Trajko Petrovski, författare till ett romsk-italienskt lexikon. Trajko gästade Stockholm under språkkonferensen i januari 2007.

Arzija Bajramova

Seba Ibrahim

Mai Beijer.

Förlikning i Sibbarpsmålet

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) och Sibbarps campings före ägare har träffat en förlikning som innebär att 27 romer som inte släpptes in på campingplatsen fick 200 000 kronor i ersättning.

Anneli Magnusson var en av dem som drev fallet till DO för exakt tre år sedan.

– Det har varit jobbigt de här tre åren och för min del känner jag att det är skönt att det är över, men jag skulle aldrig ge

upp så länge jag vet att jag har rätt.

Anneli säger att mannen gick med på en förlikning, men han ville inte be om ursäkt.

– Först så sa han att det inte fanns plats, fast vi tidigare hade ringt och bokat. Sedan sa han att han inte ville ha in ett sånt folkslag som oss. Och det är ju en uppenbar diskriminering.

DO hade stämt Sibbarps camping på

675 000 kronor, men man kom överens om en förlikning på 200 000 kronor.

– Jag ser inte på pengarna, det var inte därför vi anmälde. Även om han inte officiellt bad om ursäkt så tycker jag att han har gjort det ändå, när han gick med på en förlikning. Han har ingen anledning att betala två hundra tusen kronor om han hade haft rätt. Därför är det en vunnen seger, även om det var en förlikning.

Skolbarn ses inte som lika

I doktorsavhandlingen "Skolan gör skillnad" konstaterar Sabine Gruber att lärarnas oreflekterade, omedvetna tankemönster delar upp elever i olika kategorier, som sedan ligger till grund för hur de betraktas och behandlas i skolan.

Under ett läsår följde Sabine Gruber lärarnas arbete vid en skola i en mellanstor stad i Sverige.

En "invandrarkille" ses som käftig och besvärlig utan att behöva vara det. För

elever i kategorin "romer" är detta ännu mer påtagligt.

– Man kan höra lärare säga saker som "han är en ovanlig romsk elev, han vill plugga", säger Gruber till Corren.

Går det dåligt för en svensk elev anses det bero på bristande stöd hemifrån, medan det för elever med invandrarbakgrund förklaras med faktorer som hör invandrarskapet till; som språksvårigheter eller kulturella skillnader.

– Ibland vet de mycket lite om hur eleven har det hemma. Istället kopplar de problemet till invandrarskapet och förklarar det med språksvårigheter eller kulturella olikheter.

Många elever med utländsk bakgrund strävar därför efter att vara så duktiga i skolan att de slipper kategorin invandrare.

– Jag har valt att studera skolans värld, men de oreflekterade tankemönstren som jag sätter ljuset på finns överallt i samhället, säger Sabine Gruber till Corren.

Corren

Gamla kära bilder berättar

Det blev tyvärr inte mer plats för gamla bilder i det här numret. Men jag vill inte desto mindre visa er några bilder på ekipage, hur romer har bott och i vissa fall fortfarande bor.

Den äldste vagnen i den här bildserien, är en handgjord husvagn från England och ägdes av pastorn Gypsy Williams som poserar bredvid. På den här platsen utanför London i början på fyrtitalet bodde travellers under en längre tid. Det var krig i Europa och vagnarna drogs av hästar. Likväl står det en lastbil parkerad på platsen.

Den andra bilden är tagen i Frankrike i mitten på femtiotalet. Här kan man fortfarande se den gamla typen av hästdragna vagnar, men nu försedda med draganordning för bilar.

Den här typen av vagnar byggdes mer runt medelhavsländerna och var ofta inte så färgglada som i England. Se spisen vid dörren. Längre bak i bilden skymtar man dåtidens campingvagnar och ett dollargrin.

Den här synen var vanlig då man for på de mindre vägarna i Italien. Här ser vi två familjer under flyttning. Se den första täckta vagnen, den har en extra sulkylignade vagn på släp.

I den täckta vagnen bodde man och i den mindre tvåsitsiga sulkyn transporterade man sig in till staden då man hade olika ärenden. Man kunde ju inte släpa med sig hela bohaget när man skulle handla. Det behövdes heller ingen extrahäst.

Italiensk salciccia

Italiensk salsiccia på två olika sätt.

Det här behövs till ca: 8 personer

1½ kg.	Skinkstek (benfri)
3-4 meter	Fjälster (korvskinn)
1 liten bit	Greve ost
1 burk	Soltorkade tomater
1 dl.	Fänkålsfrön

Salt och peppar och margarin till stekning.

Köttkvarn och korvhorn.

Obs! Fjälstret ska ligga i kallt vatten över natten.

Gör så här:

Naturell salsiccia

Strimla köttet, skär det sedan i små bitar, max 5 mm. Salta och peppra köttbitarna och blanda i fänkålsfröna väl. Dela upp köttet i två lika delar i varsin skål, om ni vill variera med olika fyllningar.

Fylld salsiccia med tomat och ost

Hacka de soltorkade tomaterna i ca 5 mm stora bitar och gör samma sak med osten. Rör ner fyllningen i den andra hälften av köttet.

Skölj korvskinnet och trä det på korvhornet, mata in fyllningen och veva tills fyllningen kommer, dra ut skinnet i samma takt som korven fylls. Stoppa inte korven för hårt.

Om man väljer att laga de olika sorterna på samma gång, knyter man dem på olika sätt för att skilja dem åt. Stek salsiccian i stekpannan som vanlig korv, ej för genomstekt.

Smaklig måltid !

Itálianitsko salciccia

Dui feálori Italianitsko salsiccia
Gado trubúl 8 ženénge

1½ kg.	Balikanó šonko
3-4 metri	Gojéske morči
1 kotór	Zuralo čiral
1 kutía	Ande o kam šučarde peredeči
1 dl.	Semíntsi anda fennes, (Fänkllsfrön)
Margarina lon thai piperi	
Maseske asáv thai jekh šing	

É morčí le salsiccioske músai te račarel ando pai.

Ker gadeá: Prósto salsiccia

Šin o šonko ande sané felí. Šin le felí pe lunžimáta, kotár šin ande ciné kotorá 5 mm.

Tho piperi thai lon, thai hamisár le semíntsi le masésa .

Te kamés, sar hamis o čiral, ando jekh feálo salsiccia, vajke le perdeči ando kavér, vajke sa ande jekh than.

Šin o čiral thai le perdeči sar šindan o mas.

Xaláv é morčí mišto thai sirde é morčí oprál pa é trúba. Pher o mas ánde le maseske asáv. Bolde o vastári te avél avri o mas ánde é morčí.

Na phér pra but mas ando é morčí.

Te kamés, sar phandes le salsicci pe kavér feálora te žanés andé savó pherdán čiralesa, peredečiasa.

Pek lokés ande tipsía.

Xan pe sastimáste!

Information från Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO)

Anmäl diskriminering till DO!

Genom att anmäla diskriminering så gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjligheten att få upprättelse för den kränkning du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskriminering.
3. Din anmälan kan göra att andra inte behöver bli utsatta för samma sak som du.

Upplever du dig diskriminerad på bostadsmarknaden?

Har du sökt bostad men fått avslag när du talat om vad du heter eller när de ser att du eller någon i ditt sällskap bär romska kläder? Blir du erbjuden lägenhet, men bara i vissa områden? Har du försökt byta bostad men inte lyckats? Tror du eller har du upplevt att din etniska tillhörighet påverkat dina möjligheter på bostadsmarknaden? Du kan anmäla det till DO.

Känner dina barn sig trygga i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade i skolan? Sedan 2006 finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för etnisk diskriminering kan du anmäla det till DO. Blir dina barn mobbade kan du anmäla det till Barn- och elevombudet på Skolverket.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln, tel: 08-508 887 00. Telefonrådgivningen har öppet måndagar kl. 9 - 12, onsdagar kl. 13 - 16 och fredagar kl. 9 - 12.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats:
www.do.se